

Луковська Катерина Юріївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ **Проценко Г. П.**

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СХОЖИХ ЗА ЗМІСТОМ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Юридична термінологія – історично сформована сукупність термінів, яка виражає систему правових понять і призначена забезпечувати специфічні потреби спілкування у сфері законодавства, юридичної науки і практики. Юридична мова має бути точною, щоб уникнути неоднозначності в тлумаченні. Неправильне використання термінів може призвести до різних інтерпретацій положень закону. Точність мови закону є найважливішою передумовою однозначного розуміння, тлумачення і застосування правових приписів [1].

Суттєвою проблемою, що знижує дієвість законодавства, є відсутність універсальності нормативно-правової термінології, тобто приведення до єдиної системи значень. Відповідно, у правозастосовних документах нерідко трапляється неузгоджене застосування термінів.

Станом на 2024 рік виникають нові проблеми у вживанні таких термінів, як «воєнний час» та «воєнний стан»; «пропав безвісти», «пропалий безвісти», «зник безвісти», «безвісно відсутній» та ін.

Так, у документах нерідко у вживанні термінів «воєнний стан» і «воєнний час» виникає плутанина, хоча термін «воєнний стан» має чітке законодавче визначення і вживається зараз у багатьох нормативно-правових актах. Наприклад, у законах України «Про оборону України», «Про правовий режим воєнного стану» наводиться така законодавча дефіція цього терміна: **«воєнний стан** – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної

агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [2, 3]. Вживається цей термін і в указах Президента про продовження строку дії воєнного стану в Україні, в багатьох інших нормативно-правових і, відповідно, правозастосовних документах. Термін «**воєнний час**» законодавчої дефініції не має не лише у вітчизняному законодавстві, а й у зарубіжному також. У науковій доктрині подається таке пояснення змісту відповідного поняття: «**Воєнний час** (також час війни) – період часу, протягом якого ведеться війна. У воєнний час в країні або в окремих її місцевостях зазвичай вводиться особливий правовий режим (воєнний стан, стан війни, надзвичайний стан тощо)» [4]. Вживається цей термін у поодиноких випадках і в законодавчих актах, наприклад у Законі України «Про оборону України» у визначенні особливого періоду: «особливий період – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, **воєнний час** і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій» [2].

Проте нерідко приведення подібних термінів до єдиного значення є неможливим з об'єктивних причин. Так, часто вживаними термінами сьогодні, на жаль, є такі: «пропав безвісти», «пропалий безвісти», «зник безвісти», «безвісно відсутній» та ін. Зважаючи на різноманітність середовищ використання відповідних понять, вони ніколи не будуть приведені до єдиного значення. І це є вмотивованими, оскільки у дефініції, яка подається в певному нормативному акті, наводиться ті істотні ознаки цього поняття, які важливі у площині тих суспільних відносин, які і врегульовує цей акт.

«**Пропав безвісти**» – це дієслівна форма, яка вказує на сам процес або дію, коли людина зникла і її місцезнаходження невідоме. Наприклад, особа може бути оголошена «такою, що пропала безвісти» після певного часу відсутності. «**Пропалий безвісти**» – це прикметникова форма минулого часу, яка акцентує на результаті дії зникнення. Цей термін менш поширений у сучасній мові, проте його використовують для позначення вже встановленого факту: людина пропала і її довгий час не можуть знайти. Наприклад, під час війни солдатів можуть вважати «пропалими безвісти», якщо вони зникли під час боїв і досі не були знайдені. «**Зниклий безвісти**» – це також прикметник, що характеризує особу, яка зникла і вважається такою, що не може бути знайдена. На відміну від «пропав безвісти», цей термін частіше використовується в юридичній практиці та означає, що людина формально визнана «зниклою безвісти» на основі певної правової процедури. Так, особа може бути оголошена «зниклою безвісти» після судового рішення [4]. Правовий статус осіб, **зниклих безвісти** за особливих обставин, визначається Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» та іншими законами України. Наприклад, цей термін вживається у п. 9 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», яким встановлюється, що не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані, зайняті постійним доглядом за хворою дружиною (чоловіком), дитиною та/або своїми батьком чи матір'ю (батьком чи матір'ю дружини (чоловіка), якщо вона сама потребує постійного догляду за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я, померла (загинула), **визнана зниклою безвісти або безвісно відсутньою**, оголошена померлою, і батько чи мати дружини не має інших працездатних членів сім'ї, які зобов'язані та можуть здійснювати за ними догляд), які за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребують постійного догляду [6]. Також відповідно до частини першої статті 43 Цивільного кодексу України фізична особа може бути визнана судом **безвісно відсутньою**, якщо протягом одного року в місці її

постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. Окрім того, у частині другій зазначається, що у разі неможливості встановити день одержання останніх відомостей про місце перебування особи початком її **безвісної відсутності** вважається перше число місяця, що йде за тим, у якому були одержані такі відомості, а в разі неможливості встановити цей місяць – перше січня наступного року. Згідно з частиною третьою цієї статті порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України [7]. Отже, під час укладання управлінських, правозастосовних документів потрібно дуже уважно ставитися до з'ясування точного змісту подібних понять, звертаючись до нормативно-правових актів, що урегульовують суспільні відносини, у межах яких створюється документ, до лексикографічних джерел, наукових праць.

Таким чином, формулювання законодавчих дефініцій юридичних термінів або чітке визначення їх у науковій доктрині допомагає уникнути плутанини, забезпечує правову визначеність і захищає інтереси учасників правовідносин.

Список використаних джерел

1. Осадча К. Уніфікація законодавчих термінів як показник ефективності законодавства. Тези доп. ІХ Всеукраїнських наук.-практ. конф. «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи». Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 89.

2. Про оборону України: Закон України із змін і доповн. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2015. № 28. С.106.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України зі змін. і доповн. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 9. С. 250.

4. Закони воєнного часу. *Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України* / за ред. А.О.Пожидаєва. Київ: НАВС України, 2016. 156 с.

5. Правовий статус зниклих безвісти та безвісно відсутніх осіб: Закон України. URL : <https://law-in-war.org/pravovuj-status-znyklyh-bezvisty-ta-bezvisno-vidsutnih-osib/>.

6. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.

7. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44. С. 356.